

Hizmetlerin Özelleştirilmesi

Dila Aksoy Hasan
Zinerji Enerji San.ve Tic.A.Ş.

1. Dünyadaki ve Türkiye'deki Genel Durum

Yirminci yüzyılın özellikle ilk yarısında, gelişmiş ya da gelişen çoğu ülke altyapı (ağ) hizmetlerini Kamu İktisadi Teşebbüslerine gördürmüştür. Son yirmi yılda özellikle gelişmiş ülkelerin çoğu ve pek çok gelişen ülkede özelleştirme ve piyasalarda rekabetin tesisi için devlet altyapı hizmetleri işletmeciliğinden çekilerek; bu alanlarda düzenleyici ve denetleyici bir işlev üstlenmeye başlamıştır (Emek ,2001).

Yirminci yüzyılın sonlarında başlayan özelleştirme dalgasının başlıca nedeni devlet işletmelerinin bu sektörlerde göstermiş olduğu yetersiz performanstan kaynaklanmaktadır. Bu yetersizliğin, diğerlerinin yanısıra, birinci nedenini; geniş halk kitlelerinin kullandığı altyapı hizmetlerinin bedelinin siyasi kaygılarla düşük (hatta maliyetin altında) tutulması ve teşebbüslerin hizmet kalitesini artırmak için yeterince firma içi fon yaratamaması oluşturmaktadır. İkinci olarak, siyasi kaygılarla izlenen istihdam politikaları bu kuruluşlarda verimliliği düşük, maliyeti yüksek işgücü istihdamına yol açmıştır. Üçüncü önemli neden ise, yolsuzluk ve siyasi istismar nedeniyle bu işletmelerde yatırım ve işletme aşamasında alınan irrasyonel kararlardır (Emek, 2001).

Son yıllarda özel sektör yabancı yatırımı konusunda patlayan bir artış, uluslararası portföy akışlarında artış ve bir zamanlar yalnızca kamu kuruluşlarının yetkisi olan alanların özelleştirilmesine yönelik faaliyetler artmıştır. Uluslararası sermaye akışlarındaki büyüme; özel sektörün yeni global pazar imkanları arayışlarının, gelişmekte olan ve geçiş ekonomilerine olan yatırımcı ilgisinin ve uluslararası sermayeyi çekmeye çalışan ülkelerin proaktivitesinin bir göstergesidir. Ancak, politik riskler, yönetsel sorunlar ve işletme zorlukları gelişmekte olan birçok ülkede belirgin sıkıntılara yol açmaktadır. Özel sektör yatırım kararlarında, gelişmekte olan ülke fırsatları değerlendirildiğinde, en büyük risk politik riskler olarak görülmektedir.

Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması, sürdürülebilir hedeflere ulaşılması ve bunun için gerekli finans kaynaklarının temin edilmesi konusunda birçok örnek mevcuttur.

Örneğin su konusunu ele alacak olursak; büyük şehirlerdeki su temini ve atıksu arıtma tesisi projelerinden küçük yerleşim bölgelerindeki temiz içme suyu temini konularına kadar kamu, özel sektör ve sivil toplum sektörlerinin ortaklığı konusunda birçok gelişme olmuştur.

Ancak bilinen şudur ki hala, 1 milyar insan sağlıklı temiz su kaynaklarına sahip olmadan ve 2 milyar insan yeterli kanalizasyon hizmetlerinden faydalanamadan yaşamakta; her yıl 3 milyon insan da su yoluyla geçen hastalıklardan ölmektedir. Su hizmetlerine duyulan ihtiyaçtaki eksikliği kapatmak için gerekli olan yatırımın yılda 100 milyar Dolar olduğu tahmin edilmektedir. Bu da insanların yaşamsal temel hizmetlere ulaşabilmesi için özel sektörün devreye girmesinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ancak yine de, su temini, atıksu arıtma, kanalizasyon, sulama gibi su ile ilgili hizmetlerde özel sektörün rol sahibi olması konusunda hala tartışmalar sürmektedir.

Türkiye'de 1945 yılında kurulan İller Bankası, kentsel altyapının planlanmasının ilk aşaması olan harita yapımından başlamak üzere, imar planı, içmesuyu, kanalizasyon, içmesuyu ve atıksu arıtma tesislerinin yapımı, sondaj hizmetleri ve çeşitli yapı işlerini, belediye meclislerince kendisine verilen yetkiye dayalı olarak sürdüren bir kuruluş olarak çalışmıştır. Banka yatırımlarının yıllara göre %45-%65'ini içmesuyu sektörü çalışmaları oluşturmuş, Banka yarım yüzyıllık varlığı boyunca kent-içi su sektöründe uzmanlaşmış tek ulusal kuruluş olarak öne çıkmıştır (www.yerelnet.org.tr/altyapi/index).

İller Bankası, belediyeler için uzun yıllar boyunca, yatırım finansmanını %90 oranında "karşılıksız" sağlayan bir kurum olması nedeniyle cazip aracı olmuştur. Yerel yatırımlarda İller Bankası Modeli denebilecek işleyişin varlığı, Fon uygulamasına dayanan bu mekanizma nedeniyle doğmuştur. Belediyeler Fonu'nun 2001 yılında kaldırılması ile, belediyeler finansman temini konusunda sıkıntılar yaşamaya başlamış ve bu nedenle altyapı yatırımları gerçekleştirilemeyerek hizmetler aksamaya başlamıştır (www.yerelnet.org.tr/altyapi/index).

Kentsel altyapıdaki finansman darboğazını aşabilmek için; (1) var olan kaynakları olabildiğince arttırmak, (2) diğer kaynaklardan uygun olanları devreye almak, (3)

kullanabilecek tüm kaynakları etkin ve verimli kullanmak gerekmektedir www.yerelnet.org.tr/altyapi/index).

Ağ sanayileri genel olarak elektrik, doğal gaz, boru hatları, demiryolları, telekomünikasyon, posta, sulama ve kanalizasyon gibi sektörleri kapsamaktadır. Bu sektörlerin ortak özellikleri; sermayenin yoğun olması ve yüksek batık maliyet içermesi; diğer pek çok sektöre girdi sağladıkları için ekonomide çarpan etkilerinin bulunması; toplumsal refah adına tüketicilerin kullanmasının gerekli olması; ölçek ve kapsam tasarrufları adına bileşenlerinin bir bölümünün doğal tekel niteliği taşımasıdır (Emek ,2001).

Son yirmi yılda çoğu ülke, farklı amaçları bulunsa da, özellikle teşebbüs performansını geliştirmek için, özelleştirme, piyasaların serbestleştirilmesi ve regülasyon yönünde politika uygulamalarına girişmiştir. Özelleştirme, bir taraftan kamu varlıklarının mülkiyetinin tamamı veya bir kısmının özel teşebbüslere devri diğer taraftan da yakın bir zamana kadar kamu hizmeti olarak nitelenen bazı altyapı hizmetlerine özel sektörün imtiyaz sözleşmeleri aracılığıyla katılımının sağlanması şeklinde uygulanmaktadır (Emek ,2001).

Büyük altyapı hizmetlerinin, özel sektörün hiçbir katkısı olmadan sadece devlet kaynakları ile yapıldığı görüşünün hakim olmasına rağmen, hizmet sektöründe özel sektörün önemli rolü olduğuna dair kanıtlar çeşitli örnekler ile karşımıza çıkmaktadır. Su hizmetleri açısından bakıldığında, Fransa'da 1853 yılında Compaigne Generale des Eaux ve 1888 yılında Societe Lyonnaise des Eaux'un kurulmuş olması özel sektörün altyapı hizmetlerini sağlamadaki önemini göstermektedir. Yalnızca Fransa'da değil, 19.yüzyılda birçok Avrupa ülkesinde (1856 yılında Berlin'de ve 1867 yılında Barcelona'da) su hizmetlerini sağlayan birçok özel firmanın kurulmuş olduğu görülmektedir. 1914 yılında ise Fas'ta, su dağıtım sistemi özel sektör tarafından inşaa edilmiştir. Ayrıca, 1949 yılında yapılan bir 50 yıllık bir sözleşme ile Casablanca'nın büyük miktardaki su ihtiyacı özel bir şirket tarafından karşılanmaktadır.

Benzer örneklere, doğalgaz ve elektrik sektöründe de rastlanılmaktadır. Örneğin, Arjantin, Brezilya, Endonezya, Filipinler, Tayland ve Venezuela gibi ülkelerde 19.yüzyılda elektrik şirketleri özel sektöre aitti ve günümüzde de birçok firma hala

özel sektör tarafından işletilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, su, elektrik, gaz gibi hizmetlerin etkin olarak ve uygun fiyatlarda sağlanabilmesi açısından ve artan talep ile birlikte özel kuruluşların sayısında artma meydana gelmiştir.

Eski altyapı ağlarının giderek bozulması, daha yüksek çevre ve sosyal standartlara duyulan ihtiyaç, ekonomik büyümenin getirdiği artan enerji ihtiyacı, sosyal ihtiyaçları karşılamak için gerekli altyapı gibi nedenler ile hizmetlerin özel sektör tarafından karşılanmasına olan eğilimi arttırmıştır. Bu eğilimin artmasının diğer bir nedeni de, ekonomik darboğaz ve kriz nedeniyle devletten hizmet talep eden alan sayısının artması ve kamu sektörünün yeterli hizmet sağlama konusunda yetersiz kalmasıdır. Ayrıca yeni teknolojiler ile çevre ve tüketici ilişkisi; etkin, temiz ve ekonomik olarak karşılanabilir hizmetleri sağlaması konusunda kamu kuruluşları üzerinde büyük baskı oluşturmaktadır. Bu eğilimler, kamu kuruluşlarının daha etkin hizmet sağlamak için yeniden yapılanmasına ve devletin altyapı geliştirmek için uluslararası finans kaynaklarının arayışına girmesine neden olmaktadır.

Yeniden yapılanma ve özelleştirme, ekonomik büyümenin sağlanması için uygun koşulların temin edilmesi ve devletin görevinin tam olarak tanımlanabilmesi açısından devlet politikasında önemli yer tutmaktadır.

Çevresel açıdan özelleştirmeyi değerlendirecek olursak, dünya nüfusunun her gün ortalama 250.000 kişi; yıllık ise 90 milyon kişi arttığı görülmektedir. Bu sayılar oldukça büyük olmakla birlikte, 35 yıl içinde dünya nüfusunun iki katına çıkacağı ve bu artışın çoğunun gelişmekte olan ülkelerin yerleşim bölgelerinde olacağı tahmin edilmektedir. Gün geçtikçe artan nüfusun yaşamsal ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı ve çevre problemlerinin nasıl engellenebileceği gibi soruların yanıtı karşımıza özel sektör olarak çıkmaktadır. Özel sektör tarafından atıkların arıtılması, ileri temiz teknolojilerin kullanılması ve elektriğin temiz teknolojiler kullanılarak üretilmesi olumsuz çevre etkilerinin azaltılmasında yardımcı olacaktır.

Hizmet sektörünün özelleştirilmesi, çok uluslu firmaların da yerel ekonomilerde yer almasını beraberinde getirmiştir. Örneğin şu anda aktif olarak faaliyet gösteren dokuz adet su şirketi bulunmaktadır. Bunlardan üçü Fransız Suez-Lyonnaise des Eaux, Generale des Eaux (Mayıs 1998'den beri Vivendi olarak adlandırılmıştır.) ve

SAUR/Bouygus; biri İspanyol şirketi Aguas de Barcelona; beşi de İngiliz Northumbrian, North-West, Severn-Trent, Thames ve Welsh Water firmalarıdır.

Generale des Eaux, Fransa'da 25 milyon kişinin ve diğer ülkelerdeki toplam 40 milyon kişinin su ihtiyacını karşılamaktadır. Bu firma İngiltere'de iki adet şirketin tamamen sahibi olmakla beraber, üç şirketin çoğunluk hissedarı ve üç başka şirketin de azınlık hissedarıdır. Generale des Eaux ayrıca Avustralya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'da su distribütörlerine sahiptir.

Enerji sektöründe çok daha geniş ölçekte faaliyet gösterilmektedir. Enerji sektörü firmalarının faaliyet gösterdiği başlıca ülkeler, İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya ile İngiltere ve Galler'in %60'ından fazla elektrik temin şirketlerine sahip olan ABD'dir. Petrol ve doğalgaz devleri de elektrik ve yenilenebilir enerji sektörlerine girmeye başlamıştır. Örneğin Shell, elektrik üretim endüstrilerinde milyarlarca Dolarlık yatırım yapmayı hedeflediğini açıklamıştır. Dünyanın en büyük enerji şirketi olan Electricite de France, Fransız hükümetinin kontrolünde olmasına rağmen 30'dan fazla ülkede enerji üretim ve dağıtım tesislerine sahiptir. Benzer şekilde, ABD de İngiltere'deki 12 bölgesel elektrik şirketinin 7'sini devralmış ve Avrupa, Latin Amerika ve Asya-Pasifik'te de genişlemiştir.

Bahsi geçen şirketler özellikle tek bir sektörde odaklansa da bazı şirketler birçok hizmeti bir arada sunmayı başarmıştır. Örneğin, Alman firması olan RWE, madencilik, enerji ve telekomünikasyon gibi farklı alanlarda hizmet vermeyi sürdürmektedir. Generale des Eaux firması Fransız kökenli olup, İngiltere'de su şirketleri, hastaneler, atıktan enerji üretim tesisleri, kablolu televizyon ve cep telefonu gibi sektörlerde; Fransa'da ise elektrik üretimi, trenyolları, karayolları gibi sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Bu kapsamda, özelleştirme ve yeniden yapılanma sürecinin ve değişen dünyada devletin rolünün tanımlanabilmesi açısından düzgün olarak tasarlanmış düzenleyici ve yasal sistemlerin önemi gözler önüne serilmektedir. Özelleştirme, özel yatırımcılar ile devlet arasındaki kontrolü değiştirmektedir. Devletin kontrolü bu kapsamda azalmakta, özel yatırımcının kontrolü ise artmaktadır.

Yasal çerçeveler ile işleticinin karlılığı, verilen hizmetlerin kalitesi ve sürekliliği, gerekli altyapı yatırımlarının uygulanması ve çevresel değerlerin yönetimi sağlanabilecek ve düzenlenebilecektir.

Özelleştirmenin sağladığı diğer bir avantaj ise çalışan sayısının azaltılmasıdır. Toplam üretkenliği azaltacak şekilde, hizmet kuruluşlarında olması gerekenden fazla personelin çalışıyor olması, çalışan sayısının azaltılması gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Böylece, verilen hizmetin kalitesi artacak, giderler azaltılacak ve verimlilik/üretkenlik artacaktır.

Bu amaçla dünyanın birçok yerinde, özelleştirme ile beraber personel azaltımı yoluna gidilmiştir. Örneğin, Çek Cumhuriyeti'nde su temini ve atıksu kanalizasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi 1992 yılında başlamış olup, bu tarihten itibaren su sektöründe çalışan sayısı %26 azalmıştır. Benzer şekilde, Macaristan'da bir su şirketinde de çalışan sayısı %46 azalmıştır. Su ve atıksu kanalizasyon hizmetlerinin özelleştirilmesi ile, Arjantin'de %50, Kolombiya'da %67 personel azaltımı sağlanmıştır. Avustralya'da Sydney Water'ın kurulmasıyla, 1984-1994 yılları arasında %53'lük bir azalma ile iş sayısı 12.776'dan 6.774'e düşmüştür. 1997 yılında Güney Avustralya'da tüm su temin sisteminin oluşturulması için kurulan United Water konsorsiyumu ile (İngiltere'den Thames Water ve Fransa'dan Generale de Eaux konsorsiyumu) çalışan sayısı %43 azaltılmıştır.

Özelleştirme ile genel giderler azaltılacak, karlılık ve verim artacak, zarardan kara dönüşüm sağlanabilecektir. Her ne kadar personel sayısının azaltılması, çalışanların mağdur olması yönünde bir izlenim oluştursa bile, durum geniş ölçekte ele alındığında sağlanan kar ile yeni yatırımların gerçekleştirilme imkanı artacak ve böylece uzman personel ihtiyacı gündeme gelecektir. Böylece işini kaybettiği düşünülen personel, başka iş imkanlarına sahip olacak; özelleştirilen sektörde çalışan kişilerin vasıfları artacaktır.

Özelleştirmenin başarılı olabilmesi için gerekli başlıca unsurlar vardır. Bunlar özelleştirme prosesinin şeffaflığı; rekabet, ekonomik verimlilik ve yabancı yatırımların yararlarının ifade edilmesi; yetenekleri, iş hareketliliğini ve yaratıcılığı geliştirmek için gerekli eğitim hizmetlerinin sağlanması; özelleştirilmiş sektörlerde tariflerin düzgün

olarak belirlenerek tüketici refahının sağlanması ve çevrenin korunması, çevre kalitesi gibi kamu politikasının hedeflerinin gözardı edilmemesidir.

Özelleştirme ve yeniden yapılanma metodları çok farklı şekillerde uygulanabilmektedir. BOO (build-own-operate) yap-sahiplen-işlet ve BOT (build-operate-transfer) yap-işlet-devret modelleri, bu uygulamalar arasında en yaygın olanlardır.

Ülkemizde de 08 Haziran 1994 tarihinde kabul edilen 13/06/1994 Resmi Gazete tarih ve 21959 Resmi Gazete sayılı, 3996 numaralı Kanun, "Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun" dur. Bu kanun, kamu kurum ve kuruluşlarınca (kamu iktisadi teşebbüsleri dahil) ifa edilen, ileri teknoloji ve yüksek maddi kaynak gerektiren bazı yatırım ve hizmetlerin, yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yaptırılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu kanun kapsamında Yap-İşlet-Devret Modeli (YİD), "İleri teknoloji ve yüksek maddi kaynak ihtiyacı duyulan projelerin gerçekleştirilmesinde kullanılmak üzere geliştirilen özel bir finansman modeli olup, yatırım bedelinin (elde edilecek kar dahil) sermaye şirketine veya yabancı şirkete, şirketin işletme süresi içerisinde ürettiği mal veya hizmetin idare veya hizmetten yararlananlarca satın alınması suretiyle ödenmesini" ifade etmektedir.

Yap-İşlet-Devret modeli, altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde kullanılan önemli bir proje finansman modelidir. YİD modeli daha çok, kamu kaynaklarının yetersiz olduğu, yapılması düşünülen yatırımlarda finansman sıkıntısı çekilen az gelişmiş ve/veya gelişmekte olan ülkelerde uygulanmaktadır. Modelin en önemli özelliği, yapılması düşünülen yatırımların bütçe dışı kaynaklarla yapılabilmesidir. YİD modeli projenin yapısına bağlı olarak birçok tarafın biraraya gelmesini gerektirmektedir. Bu nedenle, taraflar arasındaki ilişkiler ve işbölümü gibi konular projenin başarılı bir şekilde yürütülmesi için oldukça önemlidir.

Karşılaşılabilecek risklerin analiz edilebilmesi açısından YİD projelerinin detaylı olarak değerlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Yapılacak yatırımın büyüklüğü, projenin finansman kaynaklarının temin edilmesi, yatırımın öngörülen zaman

periyodu içinde tamamlanması ve borçlanma oranının yüksek olması YİD projelerinin gerçekleştirilmesinde dikkat edilmesi gereken unsurlardır.

YİD modeli kamu ve özel sektör işbirliğini destekleyen bir finansman modelidir. Finans kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda YİD modeli ile birçok altyapı yatırım projeleri bütçe dışı kaynaklar kullanılarak gerçekleştirilebilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması; insanların belirgin bir yaşam standartına ulaşabilmesi ve baraj, elektrik santralleri, atıksu arıtma tesisleri, doğal gaz ve petrol boru hatları, içme suyu şebekeleri vb. yatırım maliyeti yüksek olan hizmetlerden faydalanabilmesine bağlıdır. Ancak böyle büyük yatırımlar için finansman temini konusunda sıkıntı yaşandığı için, mevcut kaynakların daha planlı ve dengeli bir şekilde kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle, kamu kaynaklarının yetersiz olduğu durumlarda, kamu ve özel sektör işbirliği sağlanarak, YİD veya alternatif finansman modellerinin kullanılmasıyla sürdürülebilir kalkınma için gerekli yatırımlar gerçekleştirilebilmelidir.

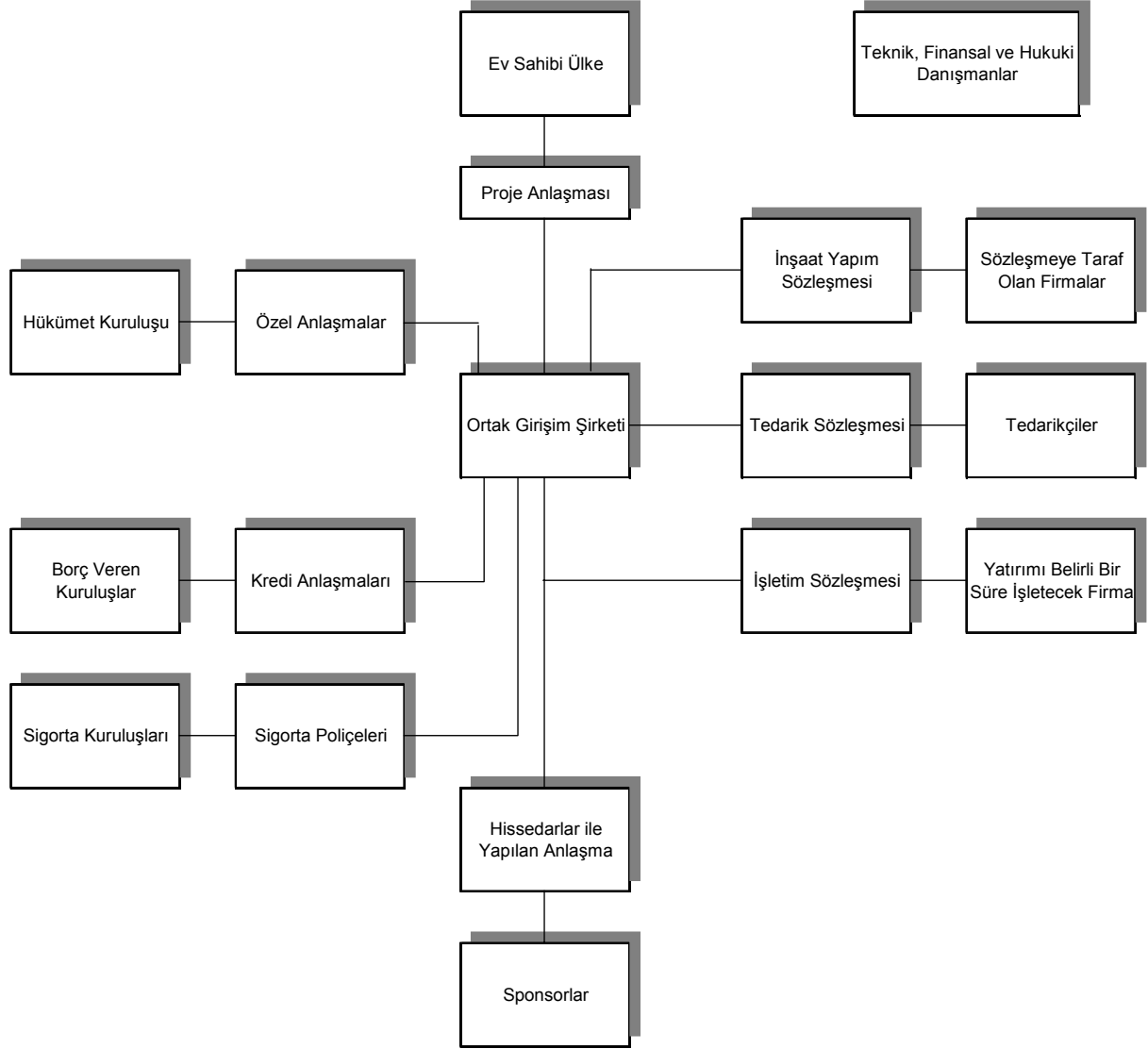
YİD modeli yoluyla gerçekleştirilecek yatırım projelerine, uluslararası kuruluşlar, özel sektör ve yabancı sermayenin katılımını sağlayan birçok faktör mevcuttur. YİD modelinde;

- Nüfus artışı ve ekonomik büyümenin sürekli olarak ilave altyapı yatırımı ihtiyacı doğurması ve bu yatırım projelerinin kamu kaynakları yoluyla gerçekleştirilmelerinin zor ya da imkansız olması,
- Enerji ve ulaşım sektörlerinde faaliyet gösteren üretici ve aracı firmalar arasında yoğun bir rekabetin olması,
- Özel sektör disiplininin ve dinamizminin kamu sektörü yatırımlarında da oluşması,
- 1980'li yılların başında olduğu gibi uluslararası sözleşme firmalarının iş hacimlerinin daralmış olması

gibi faktörler katılımı teşvik edici niteliktedir.

YİD modeli çok taraflı bir model olup, YİD projelerinin yapısı ve işleyişi aşağıdaki şekilde özetlenmektedir.

Şekilden de görüleceği üzere öncelikle bir ortak girişim şirketi kurulur. Bu ortak girişim

şirketi, yatırım gerçekleştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu olan bir şirkettir. Bu şirket, kamu kuruluşu ve hükümetin inşa edeceği veya işleteceği bir yatırımı proje anlaşmasında belirtilen süre içinde tamamlar ve işletmeye başlar. Ortak girişim şirketi ayrıca, projenin tasarlanması, taraflar arasındaki ilişkiler belirlenmesi ve finansmanından sorumludur. Uluslararası yatırımlarda ortak girişim şirketi, mevcut faaliyetlerin güçlendirilmesi, ürünlerin yabancı piyasalara sokulması, yerel piyasalara

yabancı ürünlerin getirilmesi, çeşitlendirme yapılması, finansal riskin azaltılması gibi amaçları yerine getirmek üzere oluşturulmaktadır.

YİD projelerinde faaliyetler ile ilgili olarak riskler olabileceği gibi, pazar ve gelir riskleri, politik riskler, yapım ve tamamlama riskleri veya yasal riskler de olabilir. Faaliyetler ile ilgili olarak ortaya çıkabilecek risklere; mücbir sebeplerden kaynaklanan, önlenmesi mümkün olmayan riskleri; teknoloji risklerini, işçilerden kaynaklanabilecek riskleri örnek verebiliriz. Ücretlerden sağlanan gelirin yetersiz olması, pazar ve gelir riski başlığı altında verilebilir. Yasal risk örneklerine ise, şirket ve teminat yapısı, mülkiyetin sınırlı olması vb. verilebilir. Yasalardaki değişiklikler, vergilerdeki artışlar politik risklere; arazinin kamulaştırılması, finansal maliyetlerin artması, çevreye zarar verilmesi de yapım ve tamamlama risklerine örnek verilebilir.

Ülkemizde Yap-İşlet- Devret modeli 1984 yılından beri çeşitli projelere uygulanmaya başlanmıştır. 1994 yılında hukuki altyapının oluşturulmasıyla birlikte YİD modeli çalışmaları hız kazanmıştır. Bunun bir sonucu olarak da gerek proje sayısında gerekse proje çeşidinde büyük artış olmuştur.

2. Temel Eğilimler ve İtici Güçler

- eski altyapı ağlarının giderek bozulması,
- daha yüksek çevre ve sosyal standartlara duyulan ihtiyaç,
- ekonomik büyümenin getirdiği artan enerji ihtiyacı,
- sosyal ihtiyaçları karşılamak için altyapı gereksinimi,
- ekonomik darboğaz ve kriz nedeniyle devletten hizmet talep eden alan sayısının artması,
- kamu sektörünün yeterli hizmet sağlama konusunda yetersiz kalması,
- yeni teknolojilerin etkin, temiz ve ekonomik olarak karşılanabilir hizmetleri sağlama konusunda kamu kuruluşları üzerinde oluşturduğu baskı,
- kamu kuruluşlarının daha etkin hizmet sağlamak için yeniden yapılanma ihtiyacı,

- devletin altyapı geliştirmek için uluslararası finans kaynaklarının arayışına girmesi,
- artan nüfusun yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması ve ortaya çıkan çevre problemlerinin engellenmesi ihtiyacı,
- ileri temiz teknolojilerin kullanılması ve elektriğin temiz teknolojiler kullanılarak üretilmesi ve olumsuz çevre etkilerinin azaltılması konusunda kamu kaynaklarının yetersiz kalması,
- özelleştirme prosesinin şeffaflığı,
- rekabet, ekonomik verimlilik ve yabancı yatırımların yararlarının ifade edilmesi,
- nüfus artışı ve ekonomik büyümenin sürekli olarak ilave altyapı yatırımı ihtiyacı doğurması ve bu yatırım projelerinin kamu kaynakları yoluyla gerçekleştirilmelerinin zor ya da imkansız olması,
- sürdürülebilir kalkınma için gerekli yatırımların bütçe dışı kaynaklarla yapılabilmesi,
- yasal çerçeveler ile işleticinin karlılığı, verilen hizmetlerin kalitesi ve sürekliliğı, gerekli altyapı yatırımlarının uygulanması ve çevresel değerlerin yönetiminin sağlanabileceği olması,
- özel sektörde bulunan disiplinin kamu sektöründe yetersiz olması,
- belediye örgütlenmesindeki problemler; belediyelerin altyapı tesislerini işletme konusundaki yetersizlikleri,
- kayıp-kaçak oranlarının yüksek olması; kontrol ve denetim mekanizmasının mevcut olmaması,
- belediyelerde çalışan teknik personel sayısının az olması,
- belediyelerin bedelsiz veya düşük bedelli hizmet sunması; tariflendirme mekanizmasının olmaması,
- belediyelerin, işletmekte oldukları tesislerin bakım-onarım masraflarını karşılayabilecek mali duruma sahip olmaması,
- AB'ye üyelik ve AB çevre standartları.

3. Türkiye'nin Güçlü ve Zayıf Yanları

3.1. Zayıf Yanları

- politik riskler, yönetsel sorunlar ve işletme zorlukları,
- düzgün olarak tasarlanmış düzenleyici ve yasal sistemlerin mevcut olmaması ,
- yetenekleri, iş hareketliliğini ve yaratıcılığı geliştirmek için gerekli eğitim hizmetlerinin sağlanamıyor olması,
- özelleştirilmiş sektörlerde tariflerin düzgün olarak belirlenmesini sağlayacak mekanizmanın mevcut olmaması,
- çevre kalitesinin gözardı edilmesi,
- özel yatırımcılar ile devlet arasındaki kontrol mekanizmasının dengesi,
- yasalardaki değişiklikler, siyasi kaygılar,
- mevcut kaynakların daha planlı ve dengeli bir şekilde kullanılmaması,
- kentsel ve bölgesel yapı ve ilişkilerin esnekliğe sahip olmaması,
- kırdan kente göçen kitlelerin sorunlarının giderilmesinin ön planda tutulması, ortaya çıkan kentsel çevre kalitesinin önemsenmemesi,
- kentli nüfusun toplam nüfus içindeki payının artmaya devam etmesi,
- kentleşme sürecinde bölgesel farklılıkların artması,
- bölgesel idari yapılanmaların esnek olmaması,
- metropoliten alanın giderek genişlemesi,
- altyapı sektörlerinde rekabet kurallarının saydam ve etkin bir biçimde uygulanması gerekliliği,
- arz ve talebi etkin bir biçimde dengeleyecek ve yatırımları finanse edecek fonları harekete geçirmek amacıyla sektöre giriş çıkışların özendirilmesi,
- daha fazla ileri teknoloji yatırımı yapıp, işletme maliyetlerini azaltarak sektörde verimliliğin artırılması,
- sektörün sermaye ihtiyaçlarının sektör içi fon akımlarından sağlanması için toplam gelir ve giderlerin sektör içinde tutulması,
- fiyatların ve pazara girişin serbestleştirildiği alanlarda; rekabetin kaynak tahsisini yönetebilmesi için fiyat hareketlerinin piyasa koşullarında belirlenmesi,

- tüketici refahı için düzenlenen alanlarda fiyatların, gerçek maliyetleri yansıtacak yöntemlerle belirlenmesi,
- özel tekellerin ekonomik kararlarını düzenleyici bir politika setinin uygulanması gerekliliği,
- özel sektörün çalışmalarının devlet tarafından denetlenmesini sağlayan bir kontrol/denetim mekanizmasının kurulması,
- altyapı hizmetlerinin özelleştirilmesi ve rekabetin sağlanabilmesi için, düzenleyici kural ve kurumların oluşturulması,
- altyapı hizmetini sağlayacak özel sektör kuruluşlarının gerekli uzmanlık, kapasite ve tecrübeye sahip olması gerekliliği,

4. 2023 Yılında Türkiye (Vizyon) ve Sosyo-Ekonomik Hedefler

- siyasi kaygıların ve politik risklerin olmadığı bir yapılanma,
- toplumdaki her bireyin; içme suyu, kanalizasyon, elektrik, doğal gaz ve benzeri hizmetlerin tamamından sorunsuz olarak faydalanabiliyor olması,
- kayıp-kaçak oranının sıfır olması,
- özelleştirilmiş sektörlerde tariflerin düzgün olarak belirlenmesini sağlayacak mekanizmanın mevcut olması,
- altyapı hizmetini sağlayacak özel sektör kuruluşlarının gerekli uzmanlık, kapasite ve tecrübeye sahip olması,
- bölgesel farklılıkların giderilmesi,
- ileri ve temiz teknolojilerin kullanımı; işletme maliyetlerinin azaltılması ve sektörde verimliliğin artırılması,
- mevcut kaynakların planlı bir düzgün olarak kullanılıyor olması,
- özel sektörün hizmet temini konusunda karşılaşılabileceği tüm bürokratik engellerin ortadan kaldırılması,
- rekabet ortamının gelişmiş olması ve sağlanan tüm hizmetlerin kalite ve veriminin yüksek olması.

KAYNAKLAR

- Emek, Uğur ; “Altyapı Hizmetlerinde Özelleştirme, Rekabet ve Regülasyon”, 2001
- www.yerelnet.org.tr/altyapi/index